

Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros komitetui
Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms
El.paštas: priim@lrs.lt

Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijai
dmm@lrkm.lt

Kopija:
Lietuvos Respublikos Prezidentui
jolanta.karpaviciene@prezidentas.lt

POLITINĖS PARTIJOS „NACIONALINIS SUIVIENIJIMAS“ REIKALAVIMAS

atmesti ydingą Kultūros politikos
įstatymo projektą
Vilnius
2020 m. spalio 6 d.

Kadencijos pabaigoje, įtraukęs į rudens sesijos darbotvarkę, Seimas paskubomis ketina priimti ydingą Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų Įstatymą, nepaisydamas nei visuomenės, nei visuomeninių organizacijų nuomonės [1]. Įstatymo projekte nėra jokių esminių kultūros politikos uždavinių – nei, valstybės dorove suinteresuotų judėjimų telkimo, pagarbos savo kultūros tradicijoms ugdymo, visuomenės įtraukimo į kultūros plėtrą, pilietinę patriotinę, kraštotyros ir paveldo apsaugos veiklą, nei rūpesčio, kad būtų priimti įstatymai, draudžiantys žeminti žmogaus garbę ir orumą, niekinti sakralines vietas ir kt.

Nacionalinis susivienijimas pritaria š.m rugsėjo 18–19 dienomis Seime įvykusioje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Kultūros kongresai ir dabarties kultūra“ išsakytam teiginiui, kad šiandieninė Lietuvos kultūros politika labiau primena vienadienių performansų ir fejerverkų organizavimą, nei sistemingą šalies kultūros politikos plėtrą pagal aiškius ateities nacionalinės kultūros vystymo prioritetus.

Įstatymo projekte visuomeninė ir individuali kūrybinė veikla suvedama į „kultūros paslaugų teikimą“ prilyginant ją prekių ir paslaugų tiekimui prekybos centruose. Projekte netgi meno kūrėjas išskiriamas kaip galimas savarankiškas kultūros paslaugos teikėjas (2 str. 9 dalis). Kita vertus, Projekte „kultūros paslauga“, apibrėžiama kaip kultūrinė, meninė ar pažintinė veikla, kuria teikiama **nemateriali** nauda, nors kultūrinė, meninė ar pažintinė veikla gali suteikti ir materialinę naudą.

Projekte nėra aktyvaus valstybės vaidmens formuojant kultūros politiką (sistemingo statistinių duomenų rinkimo atskirose kultūros srityse, apklausų, mokslinių tyrimų skatinimo ir kt.). Nors Lietuvos kultūros kertinis akmuo yra lietuvių kalba, Projektu nesiekama tikslo išsaugoti lietuvių kalbą ir tautą, užtikrinant jos kultūros tęstinumą, tik pažymima (preambulė), kad gimtoji kalba leidžia saugoti, kurti ir puoselėti Lietuvos kultūrinį savitumą pasaulyje.

Projekte netgi neminima, kad Lietuvos kultūra ir jos unikalios regioninės kultūros erdvės yra pasaulio kultūros dalis. Jame nustatyta, kad valstybė siekia apsaugoti, įsigyti ir kaupti ypatingai svarbias kultūros vertybes. Tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucijos 42 straipsnyje keliamas reikalavimas valstybei ne siekti apsaugoti, o rūpintis Lietuvos istorijos, meno ir kultūros paminklų bei vertybių apsauga. Tai reiškia, kad valstybė turi pareigą **ne siekti saugoti, o apsaugoti** kultūros vertybes.

Projekte nustatyta, kad valstybė sudaro sąlygas puoselėti savo tautinį tapatumą ir tradicijas Lietuvoje gyvenantiems kitų tautybių asmenims ir Lietuvos diasporai užsienyje. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos

¹ Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatymo projektas Nr. XIII P-4463

Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, kad *<piliečiai, priklausantys tautinėms bendrijoms, turi teisę puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius>*(37 str.). *<Tautinėms bendrijoms valstybė teikia paramą>*(45 str.).

Projekte nėra apibrėžtos „paveldo“, „kultūros paveldo“, „paveldo apsaugos“ sąvokos. Jame nėra nieko konkretaus, išskyrus, kad tai yra kultūros įstaigų užduotis rūpintis materialiojo ir nematerialiojo paveldo apsauga. „Kultūra“ laikoma tik nematerialioji kultūros dalis, o nematerialiaja kultūros dalimi laikomos paslaugos, turinčios vertę. Tai prieštarauja šiuolaikinei mokslinei ir tarptautinės teisės pripažįstamai kultūros sampratai (tai veikla, reprezentacijos, raiškos formos, žinios, įgūdžiai, taip pat su jais susijusios priemonės, objektai, žmogaus veiklos produktai ir su jais susijusios kultūros erdvės ir kt. Materialus ir nematerialus kultūros paveldas suvokiamas kaip kiekvienos valstybės istorinės raidos, kūrybos ir saviraiškos rezultatas, visuomenės evoliucijos liudytojas, harmoningos aplinkos ir tolygaus vystymosi pagrindas, neatskiriamas kiekvienos šalies ir jos piliečių tapatumo dalis, vienas svarbiausių valstybės nacionalinio saugumo garantų).

Nors Lietuvą alina neregėto masto Lietuvos gyventojų emigracija, o tuštėjantys kaimai liudija, jog prarandame savo tapatumą ir kultūrinį savitumą, Projektas neatspindi regioninės kultūros politikos, jame neaptariamas valstybės ir vietos valdžios institucijų bendradarbiavimas įtraukiant kultūros įstaigas į švietimo programų rengimą bei įgyvendinimą regionuose.

Projekte vis labiau siauriamos kultūros sąvokos. Vien Projekto pavadinimas suponuoja, kad „kultūros“ termino turinys savyje apima ir kuriamą meną. Kultūra apibrėžiama, kaip istoriškai susiformavusi reikšmių, simbolių ir įgūdžių sistema, įkūnijanti žmonių pasaulėžiūrą ir vertybes, apimanti žinias, menus, raštiją, tikėjimus, moralę, papročius. Tačiau į kultūros apibrėžtį neįtraukiamas švietimas, mokslas, teisė, religija ir politika (dėl to šių sričių reali būklė ateityje nebus siejama su kultūra). Jame nėra valstybės planuose vykdomos aukštojo mokslo įstaigų tinklo meno ir kultūros srityje pertvarkos, nenumatomos valstybės paskatos (stipendijos) kultūros studijoms užsienyje, kūrybinių bendruomenių ir organizacijų, specialių poreikių turinčių žmonių įtrauktis.

Projektu nenumatoma kurti palankių sąlygų kultūros mecenavimui, privataus sektoriaus, nevyriausybinų organizacijų ir privačių lėšų pritraukimui kultūros plėtrai. Jame nėra nuostatų intelektualinės nuosavybės teisių apsaugai stiprinti. **Tačiau svarbiausia, Projektas nedeklaruoja net minimalių valstybės pastangų valstybinėse įstaigose dirbančių ir aukštąjį išsilavinimą turinčių kultūros darbuotojų minimaliam atlyginimui didinti, jų konkurencingumui Lietuvos darbo rinkoje sąlygoms užtikrinti.**

Projekte neatsižvelgta net į šalies nacionalinio saugumo reikalavimus. Lietuvos Respublikos Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas (2 skyr. 1 skirsn.) nustato, kad be kitų pagrindiniai nacionalinio saugumo objektai yra *<tautos puoselėjamos vertybės <...> aplinka ir kultūros paveldas>*. Minėto įstatymo 4 skyriaus Svarbiausios nacionalinį saugumą užtikrinančias Lietuvos vidaus politikos nuostatos (Kultūros politika) nustato *<Valstybės pareiga išsaugoti ir puoselėti nacionalinės kultūros tapatumą, užtikrinant lietuvių kalbos apsaugą ir tęstinumą, globojant etninę kultūrą ir vietos tradicijas, saugant kultūros paveldą...<...>... valstybė privalo apsaugoti kultūros raidą nuo griaušančio antihumanistinio poveikio. Valstybė sudaro ekonomines, technologines ir teises sąlygas kultūros paveldo apsaugai, skatina savininkus investuoti į kultūros paveldo apsaugą>*. To paties skyriaus „Tautinės politikos“ nuostatos įpareigoja valstybę *<... užtikrinti lietuvių tautos ilgalaikių gyvybinių interesų apsaugą saugodama Lietuvos teritorijos vientisumą, kalbą, etninę kultūrą, kultūros savitumą ir papročius, kultūros paveldą ir puoselėdama tradicinę šeimą>*. Išvardintų nuostatų Projekte nėra, o tai reiškia, kad Projektą parengusi Kultūros ministerija ir jį Seimui pateikusi Vyriausybė neatsakingai ir aplaidžiai vertina nacionalinės kultūros svarbą šalies nacionaliniam saugumui.

Galiausiai Projekte nėra kultūros politikos integralumo principo (kultūros politikos sąveikos su kitomis politikos sritimis, t. y. švietimo, aplinkosaugos, turizmo, ūkio ir kt.) Įstatymu siekiama tik siaurų tikslų - apjungti net aštuoniolika kultūros ir paveldo srities įstatymų (*Autorių teisių ir gretutinių teisių, bibliotekų, Dainų švenčių, Dokumentų ir archyvų, Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų, Kilnojamyjū kultūros vertybių apsaugos, Kino įstatymas, Kultūros centrų Kultūros tarybos, Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso, Muziejų, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos, Profesionaliojo scenos meno,*

Valstybinės kalbos, Valstybinės kalbos inspekcijos, Valstybinės kultūros paveldo komisijos, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ir Visuomenės informavimo įstatymus).

Akivaizdu, kad Įstatymo bus neįmanoma įgyvendinti dėl teisės normų kolizijos ir dėl didelės painiavos, dėl didelio skaičiaus nuorodų į kitus įstatymus (Projekto nuostatos taikomos tiek, kiek nurodytuose įstatymuose nenustatyta kitaip, o tai reiškia, kad Projekto nuostatos negalios, jei kiti įstatymai kitaip reguliuos atitinkamą visuomeninį santykį). Pažymėtina, kad LR Seimo kanceliarijos Teisės departamentas Projektui pateikė net 60 pastabų.

Pilietinės organizacijos (Etninės kultūros globos taryba, Lietuvos kultūros kongresas ir kt.) atskleidusios šio projekto trūkumus bandė jį papildyti esminėmis nuostatomis. Siūlė nustatyti aiškius kultūros politikos ir jos sričių prioritetus jų pasiekimo būdus (architektūra, dizainas, scenos menai, filmų kūryba, muzika, literatūra ir leidyba, vizualiniai menai, etninė kultūra, kultūros paveldas, kultūrinė žurnalistika ir kt., kadangi šių prioritetų nėra netgi Lietuvos kultūros politikos strategijoje [2]). Siūlė nustatyti kultūros politikos vystymosi gaires lietuvių tautos tapatybei išsaugoti, numatyti tikslus, uždavinius ir priemones kultūros paveldui saugoti, etninių tradicijų tęstinumui ir bendruomenių dalyvavimui kultūroje užtikrinti. Tačiau į minėtus siūlymus neatsižvelgta. Visuomenė sunerimusi, kad baigiantis Seimo kadencijai Projektą bus mėginama „prakišti“ tarp kitų abejotinų teisės aktų, kurių priėmimu yra suinteresuoti atskiri asmenys arba siaurų interesų visuomenės grupės, siekiančios paskutinėmis dienomis realizuoti savo siaurus tikslus.

Nacionalinis susivienijimas pažymi, kad kiekvienos tautos išnykimas yra neatitaisomas visos žmonijos praradimas, skurdinantis pasaulio kultūrą. Tautų ir jų kultūrų įvairovė yra būtina žmonijos kultūros įvairovės ir turtingumo sąlyga. Pagarba tautiškumo principui ir tautų bei jų kultūrų išsaugojimas ir puoselėjimas turi būti laikomas vienu svarbiausių pasaulio uždavinių tautas vienodinančios ir naikinančios globalizacijos sąlygomis.

Šiandien Lietuvos užsienio, gynybos ir saugumo politika susiduria su netradiciniais iššūkiais. Didesnė integracija ir federalizacija vykdoma kartu su radikalia šalių ištautinimo ir išvalstybinimo programa, beatodairiškai griauant jų dvasinį paveldą, kultūrinės tradicijas ir moralines normas, prigimtinę šeimą ir – pasitelkus sąmoningai skatinamą gausią imigraciją bei multikultūrizmą – tautų Europą keičia daugiakultūre Europos tauta. Dėl to į Lietuvos mokyklas yra brukama ir prigimtinį vaiko vystymąsi žalojanti genderinė edukacija, priešinga dorinio ugdymo nuostatai.

Šių iššūkių akivaizdoje valstybė privalo saugoti ir puoselėti savitą kultūrą, atsisakydama „globalios Lietuvos“ strategijos, susigrąžindama atsakomybę už Lietuvos kultūros plėtrą, kuri buvo užvaldyta valstybės vardu veikiančių grupių, kultūrą vertinančių ne kaip žmogaus ir tautos buvimo pasaulyje atributą, o tik kaip vartojimo prekę. Drauge su visais Lietuvos piliečiais, mylinčiais Tėvynės istoriją, kalbą, kultūrą ir gamtą bei jų išsaugojimą laikančiais valstybės prioritetu, privalome kurti Lietuvos valstybės išlikimo šiuolaikiniame pasaulyje sąlygas.

Kertinis valstybės kultūros politikos tikslas turi būti siekis sukurti kuo palankesnes sąlygas lietuvių kultūros plėtrai ir sklaidai Lietuvoje ir pasaulyje, įtvirtinti skaidrią kultūros srities valdymo ir finansavimo tvarką, kultūros srities valdymo institucijas sudaryti iš asmenų, suvokiančių išskirtinę kultūros svarbą lietuvių tautos valstybingumui ir išlikimui. Valstybė privalo išsaugoti ir perduoti ateities kartoms etninę kultūrą. Regionų ir kaimo vystymas yra taip pat neatsiejamas nuo sanglaudos politikos, užtikrinančios socialines ir kultūrinės sąlygas oriam tradicinės šeimos gyvenimui kaimo vietovėse.

Atsižvelgdamas į tai Nacionalinis susivienijimas reikalauja Lietuvos Respublikos Seimą besąlygiškai atmesti Lietuvos Respublikos Kultūros politikos įstatymo projektą Nr. XIIIP-4463, kaip prieštaraujantį šalies nacionaliniams interesams. Projektas yra akivaizdus kontrkultūros skleidimo, platinimo, unifkavimo, banalizavimo ir proletarizavimo (populiarizavimo) politikos projektas, kuriuos siekiama silpninti Lietuvos nacionalinę kultūrą, destruktiviai veikti piliečių nacionalinę savimonę, remti ne fundamentalias Lietuvos

² Lietuvos kultūros politikos strategija, patvirtinta Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. 665.

piliečių teises į lietuvių kalbos ir nacionalinės kultūros išsaugojimą, o susilpninti jos apsaugą, eliminuojant iš mūsų gyvenimo per amžius sukurtas vertybes ir tapatybę – lietuvių kalbą, kilmę, šalies istoriją ir kt.

Projektas turi būti gražintas Lietuvos Respublikos Vyriausybei tobulinti, o jį svarstyti turi naujai išrinktas Seimas, kuris, tikėtina, iš pagrindų įvertins esamą Lietuvos nacionalinės kultūros būklę ir imsis radikalių priemonių prieš globalizmo ir multikultūrizmo ideologijos šalyje įsigalėjimą, materialinio ir dvasinio paveldo, kultūros tradicijų ir moralinių normų griovimą.

Nacionalinio susivienijimo atsakingasis sekretorius Arnas Simutis

